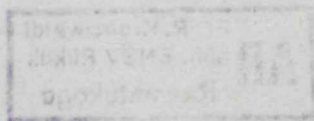

JUHISEID JA
NÕUANDEID
RAHVARÕIVA
VALMISTAMISEL

RAHVARÕIVA KOMITEE VÄLJAANNE

962.7 (A74.2)

A.-S „Ühiselu“ trükk Tallinnas. Pikk 42. 1938.

103801 x

Rahvarõivas — meie rahvuslikuks peorõivaks.

Tänapäeval on kõikides juhtivates kultuurriikides pöördunud tähelepanu endisest suuremal määral omakultuuri loomisele ja arendamisele. Nimetatagu näiteks Šveitsi, Ungarit, Prantsusmaad ja Saksamaad, kus nüüdisajal teostatakse laialdaselt omakultuuri edendamist ja kaitset. Samuti on meie lähemates naaberriikides, nagu Soomes, Rootsis ja Lätis osutatud esmajärgulist tähtsust rahvusliku omapära rõhutamisele. Rahvakunstile kui omakultuuri loomulikule alusele on antud kõikjal silmapaistev koht.

Ka meie rahva seas on rahvuslik iseteadvus ja süvenev rahvustunne järjesti tihedamalt koondanud tähelepanu rahvuslikule omapärale. Üha tugevamini on meie laiemates hulkades kasvanud huvi rahvarõivaste, rahvatantsude ja rahvusliku kodukäsitöö vastu. Eriti rahvarõivaste kandmine rahvuspäevil ja pidustusil — nagu laulupidudel, maanaiste ja maanoorte päevadel jne. — leiab maal järjest laiemat pinda. Nõnda on tekkinud ka eesti rahvakunsti, eriti aga eesti rahvarõiva taaselustamiseks loomulik, ajakohane nõue meie rahvusliku omapära säilitamise ja elustamise seisukohalt.

Kuna rahvarõiva taaselustamisega meil on võimalik kanda üht meie vanemat algupärast omakultuuri nähtust meie rahva hulka ja sellega anda tõendust meie rahvusliku omapära rikkusest ja ilust, siis pöördub Rahvarõiva Komitee kõikide, aga eriti naisorganisatsioonide, laulukooride ja noorsoo poole üleskutsega — aidata kaasa rahvarõiva levikule ja kandmisele meie rahvuslikel pidupäevil. Kõik rahvarõivasse eelseisvaks Eesti Vabariigi 20. juubeliaasta laulupeoks — see olgu hüüdlause ülemaaliseks rahvarõiva valmistamiseks lähemal ajal. Sellega avaneb meil võimalus oma rahvarõivast piduriidena esile tuua ja näidata oma rahvuslikku algupära selle mitmekesisuses ja kauniduses. Pole võimsamat ega ilusamat pilti kui sadade ning tuhandete poolt kantud värvirohked

rahvarõivad ja pole haaravamad elamust kui kuulda sellelt rahvarõivasse rietatud hiigla-koorilt meie omi vanu rahvalaule ja omi algupäraseid helindeid!

Kuid mitte ükski laulupidudel, vaid ka kõigil rahvuslikel peopäevadel ja kogumistel peab edaspidi rahvarõivas esinema meie peorõivana ja tõendama eestluse iseteadvust ja lugupidamist omakultuurile. Seepärast saagu rahvarõiva levitamine meie üldrahvuslikuks ülesandeks ja muutugu sellele kaasaaitamine aukohustuseks igale eestlasele.

Kuna meie rahvarõivad välisilmelt jagunevad väga mitmesse erirühma, kus iga maakond, iga kihelkond ja sageli iga külagi on kandnud omalaadset rõivastust, siis kerkib rahvarõiva taaslustamisel küsimus, millise kihelkonna rahvarõivast eelistada ja missugust ülikonda enesele valida. Siin tuleks maaelanikel käia kõikjal järjekindlusega vanade kohalike eeskujude järele ja valida kandmiseks oma kodukoha vana rahvarõiva tüüp.

Suuremais linnades, kus algupärase rahvarõiva küsimus on raskem lahendada, võiks ülikondade valikul tulla arvele oma sünnipaiga, vanemate kodukoha või lähema ümbruse rahvarõivad. Sellega elustatakse väärtuslikke kohalikke traditsioone, näidatakse armastust ja arusaamist oma kodukoha ning esivanemate loomingu vastu ja aidatakse kaasa ka ülevaatlikuma ja värvirohkema pildi loomiseks teiste kihelkondade rahvarõivaste kõrval.

Kui meie soovime, et meie valmistatud rahvarõivad taas elustatud kujul tõeliselt vääriskid piduliku rahvarõiva nime, siis peetagu valmistamisel silmas võimalikult täpselt kohaliku originaaltüüpi. Parandatagu tarbekorral välja lõikevead ja kohandatagu lõiget ja mõõtu kandjale kohaseks. On loomulik, et tänapäeval parema materjali valikvõimalused ja suurem viimistlusoskus riidematerjali käsitlel peab andma meie taas elustatud rahvarõivale meeldivama ja kaunima välimuse, kuid ühtlasi esitama ka kohapealseid vanu rahvarõiva tüüpe iseloomulikes vormides, mustrites, värvides ja materjales.

Rahvarõiva taaslustamise aktsioon.

Mõtte elustada rahvakunst laialdasemal alusel leidis algatust peaminister K. Eenpalu poolt. Vastavalt sellele algatusele töötati välja Riikliku Propaganda Talituses rahvakunsti elus-

tamise kava, mis leidis heakskiitmist Riigivanem K. Pätsi poolt. Nimetatud kava kohaselt kutsuti rahvarõiva taaselus-
tamise küsimuse lahendamiseks kokku suurem nõupidamine, millest võtsid osa vastavate asutiste ja asjaosaliste keskorga-
nisatsioonide esindajad. Rahvarõiva kandmise aktsiooni lä-
hemaks teostamiseks peeti tarvilikuks läbi töötada meie muu-
seumide kogudes leiduvaid rikkalikke rahvarõiva-materjale ja teha kättesaadavaks trükiväljaande kaudu. See ülesanne teostati haridusministeeriumi juhtimisel käesoleva aasta algul.

Kui teaduslikult läbitöötatud materjalide avaldamisega meie rahvarõiva taaselusdamiseks oli antud õige alus ja siht-
joon, alati rõõbiti ülemaalse ulatusega nõuannet organiseerima rahvarõiva valmistamiseks ja kandmise levitamiseks. Härra peaminister K. Eenpalu juures peetud nõupidamiste alusel loodi selleks Kodumajanduskoja juurde Rahvarõiva Komitee, millest osa võtma kutsuti vastavate ametasutiste ja keskorganisatsioonide esindajaid. Komitee ülesandeks on rahvarõiva alal nõuande korraldamine, kursuste ja valmista-
jate organiseerimine ning sellega seoses olevate jooksvate küsimuste lahendamine. Rahvarõiva Komitee töötulemusena

on üleriigilises ulatuses korraldatud rahvarõiva valmistamise juhtide kursusi. Edasi Kodumajanduskoja, E. Maanaiste Keskseltsi ja E. Naisliidu kaudu on peetud kohalikke rahvarõiva valmistamise kursusi ja organiseeritud müügikohti rahvarõiva valmistamiseks vajalike materjalide ja rahvarõiva tellimiste jaoks. Kuid meie rahvakunst taaselustatud rahvarõivana ei omanda pidupäiviks seda suurt kandeulatust ja veetlevust, kui kõik asjasthuvitatud ei rakenda neid võimalusi, mida Rahvarõiva Komitee pakub oma organisatsiooni kaudu. Seepärast pöördub Rahvarõiva komitee kõikide poole üleskutsega — kaasa aidata rahvarõiva üldrahvuslikule taaselustamisele, kus juures tegelikus töös sel alal tuleb arvestada alltooduid keskusi, nõuandekohti, kirjandust jne.

Rahvarõiva valmistamise kursused.

Juhtide täienduskursusest osavõtjate juhatusel toimuvad praegu kursused nii linnades kui ka maal. Kursus maal on 1—4-nädalane ja selle aja kestel kursusest osavõtja võib kududa seelikuid ja särgiriided ning alatud ülikonna enam-vähem valmis õmmelda. Kursustele juhataja saamiseks tuleb kõikidel E. Maanaiste Keskseltsi ja E. Naisliidu liikmetel pöörduda oma keskorganisatsiooni poole, kuna teised organisatsioonid nagu: Naiskodukaitse jaoskonnad, ÜENÜ osakonnad, haridusseltsid, laulukoorid jne. pöördugu selleks Kodumajanduskoja Rahvarõiva Komitee poole Tallinnas.

E. Maanaiste Keskseltsi ja E. Naisliidu poolt korraldatud kursused toimuvad nende seniste tasunormide alusel, millega koordineerus ka Kodumajanduskoda. Seega tuleb lektorit paluval organisatsioonil kanda lektori sõidukulu kohapeale ja tagasi 3. klassi tariifi alusel, kohapeal ülevalpidamine, korter ja võimaluse korral ka töötasu iga nädala eest Kr. 5.—.

Kõned rahvarõiva alalt.

Rahvarõiva Komiteelt võib sellekohase sooviavalduse peale saada ka vastava ala kõnelejaid, kusjuures väljakutsujal organisatsioonil jääb tasuda kõneleja sõidukulu kohale ja tagasi, kuna kõne honorari tasub Komitee. Komiteel ei ole kogusid demonstratsioonimaterjaliks valmis rahvarõivaste

näol, küll aga on kõnelejal oma kõne selgituseks kasutada ülesvõtteid ja jooniseid meie rahvarõivaist, samuti mitmesuguseid materjalide proove.

Rahvarõivaste Nõuande Büroo.

Järgmine ja veelgi üksikasjalisem nõusaamise võimalus kõigile on ERM-i Rahvarõivaste Nõuande Büroo kaudu. Büroo, asukohaga Tartu, Raadi mõis, algas oma tegevust 20. jaanuaril 1938. a. ja tema tegevuse kestus on ette nähtud kuni eelseisva laulupeoni. Büroo eesmärgiks on anda nõusoovijaile võimalikult täpne ja asjakohane materjal soov

vitud ülikonna kohta. Nõusaamiseks tuleb büroole esitada sellekohane kirjalik sooviavaldus, juurde lisades sellele postmarkides Kr. 1.—, kui nõu soovitakse terve ülikonna kohta, ja 20 senti, kui ainult mõne ülikonna üksikosa kohta. Üks täisnõuanne sisaldab: Seeliku lõike ja värvilise triibustiku, särgi või käiste lõike ühes käiste mustri ja särgi ilustiste skeemiga, vöö (värviline muster ruudupaberil), kampsuni või kuue ja peakatte lõike ning ilustiste skeemi, üldpildi ja üldkirjelduse.

Trükkis ilmunud andmeid rahvarõiva ja selle üksikosade kohta.

Eelnimetatud nõusaamise kõrval võib rahvarõivaid valmistada ka sellekohase kirjanduse varal. Senini on eesti rahvarõiva ja selle üksikosade kohta ilmunud trükkis alljärgnevaid nimetamisväärseid teoseid:

I. „Eesti Rahvarõivad“ — ilmunud käesoleva aasta märtsikuu keskpaiku Tartus, ERM-i toimetusel. Sellesse raamatusse on koondatud peale Tartu ERM-i veel kõikide teiste Eesti muuseumide tekstiilide iseloomustavamate eksemplaride kirjeldused ja pildid, selle koostamisel on läbi töötatud kõik vastavad andmed Tartu ERM-i ja Eesti rahvaluule arhiivist. Raamat sisaldab 134 ülikondade valmistamise õpetust kõigest eesti kihelkondadest, neist 104 naiste ja 30 meeste ülikonda. Iga ülikonna kohta on toodud mitte üksi tema valmistamise õpetus kudumisest tikkimiseni, vaid ka rohkesti jooniseid, lõikeid, ühe- ja mitmevärvilisi mustriproove jne., nii et üksikjooniste arv ulatub umbes 1200-le. Võib ütelda, et „Eesti Rahvarõivad“ on suurim ja rikkalikumalt illustreeritud kui ühegi teise rahva vastavasisuline käsiraamat. Hind Kr. 9.—. Müügil suuremais raamatukauplustes.

II. I. Manninen — Eesti Rahvariiete Ajalugu (ERM-i Aastaraamat III), ilmunud Tartus 1927. a. Teos kannab teoreetilist laadi ja annab ajaloolise ülevaate meie rahvariiete üksiktüüpidest, tuues kirjeldusi kõigi ülikonna üksikosade kohta, nagu: peakatted, ülerõivad, naiste erikõnned, särgid, seelikud, kuued ja lõpuks rõivastuse juure kuuluvad lisandid, nagu jalatsid, ehted jne. Raamat on rikkalikult illustreeritud. Hind Kr. 7.50. Müügil kõigis suuremais raamatukauplustes.

III. Ajakiri „Taluperenaine“ algas oma 1936. a. veebruarikuu numbriga ülevaadete avaldamist eesti rahva-
rõivastest, millest senini on ilmunud:

1. Kadrina käise ja tanu kiri (muster mustri-
lehel). (Talup. 1936. a. nr. 2.)

2. Kirjeldus eesti rahvariidest: Lõuna-Eesti,
Põhja-Eesti, Saaremaa, Muhu ja Setumaa ülikond. Meeste
ülikond. (Talup. 1936. a. nr. 11.)

3. Ülevaade Pärnumaa rahvariidest. Pärnu-
Jaagupi kihelkonna ülikond (särk, krae rinnaesisega, kamp-
sun, seelik, kabimüts). Särgi tikand mustri-
lehel. Kaarus-
paela ja vöö kudumise õpetus. Pärnu-Jaagupi ehted. (Talup.
1936. a. nr. 12.)

4. Ülevaade Põhja-Eesti rahvariidest, Põh-
ja-Eesti ülikonna õmblemine (seelik, pihik, pärg ja tanu).
Kadrina kih. käise kiri (muster mustri-
lehel). Põhja-Eesti
käise ja tanu pits. Pottmüts ja selle valmistamine. Põhja-
Eesti seelikuriided ja ehted. Mustri-
lehel P.-Eesti käise ja
tanukiri. (Talup. 1937. a. nr. 1.)

5. Ülevaade meeste rahvariidest Eesti
mandril. Jüri kihelkonna mehe ülikonna õmblemine
(särk, püksid ja vest). Jüri kih. mehe vesti riie. Jüri kih.
mehe sukk (kudumisõpetus). Mustri-
lehel Vaivara käisekiri.
(Talup. 1937. a. nr. 2.)

6. Ülevaade Saaremaa rahvariidest. Must-
jala kih. ülikonna õmblemine (särk, seelik, liistik, tanu).
Mustjala pook. Seelikuriide kudumine. Mustjala ehted.
Mustri-
lehel tanu ja särgi tikand. (Talup. 1937. a. nr. 3.)

7. Ülevaade Viljandimaa rahvariidest.
Tarvastu kih. ülikonna õmblemine (särk, seelik, pikk-kuub
ja tanu). Tarvastu seeliku kudumine. Mustri-
lehel Tarvastu
tanu ja särgitikand. (Talup. 1937. a. nr. 4.)

8. Ülevaade Tartumaa rahvariidest. Tartu-
maa ülikonna õmblemine (särk, kampsun, seelik ja tanu).
Seelikuriide kudumine. Mustri-
lehel särgi ja tanu tikand.
(Talup. 1937. a. nr. 5.)

9. Tartu ja Viljandimaa sõlg. (Talup. 1937. a.
nr. 6.)

10. Audru kihelkonna mehe ülikond (särk, vatt, püksid ja murumüts). Mustrilehel Audru kih. mehe särgi tikand. (Talup. 1937. a. nr. 12.)

11. Võrumaa ülikonna õmblemine (särk, seelik, pihik ja tanu). Seelikuriide kudumine. (Talup. 1938. a. nr. 1.)

12. Hargla kih. ülikonna õmblemine (särk, kampsun, seelik, tanu ja ehted). Mustrilehel lõiked ja särgi kätise ja õlalapi tikand. (Talup. 1938. a. nr. 2.)

13. Saaremaa (Kihelkonna) naise ülikonna õmblemine, (särk, seelik, liistik-abu, tanu ja ehted). Mustrilõikelehel lõiked ja Hargla ja Kihelkonna tanukiri. (Talup. 1938. a. nr. 3.)

14. Kullamaa (Läänemaa) ülikond (särk, seelik, peakate, ehted). Kullamaa seelikuriide valmistamine. Lõiked lõikelehel. (Talup. 1938. a. nr. 4.)

15. Hiiu ülikonna õmblemine (käised, seelik). Seelikuriide kudumine. Lõiked lõikelehel. (Talup. 1938. a. nr. 5.)

Iga „Taluperenaise“ üksiknumbri hind 40 senti. Müügil raamatukauplustes ja ajalehekioskites.

IV. Eesti Rahva Muuseumi Aastaraamatud.

1. ERM-i Aastaraamat nr. VI. Tartus, 1931. Selles leidub H. Kurriku ülevaade eesti pitsidest. Hind Kr. 3.—

2. ERM-i Aastaraamat nr. VII. Tartus, 1932. Selles aastaraamatus on antud H. Kurriku ülevaade kõlavööde kudumisviisidest. Hind Kr. 2.50.

3. ERM-i Aastaraamat nr. XI. Tartus, 1937. H. Kurriku ülevaade võrkvöödest. Hind Kr. 4.50.

4. ERM-i Aastaraamat nr. I. Tartus 1925. a. F. Linnuse ülevaade kabi ja pottmütsidest. Hind kr. 2.—

Aastaraamatute pealadu on Tartus „Postimehe“ juures ja Tallinnas Tallinna Eesti Kirjastuse Ühisuse (Päevalehe) raamatukauplustes.

V. I. Manninen — Eesti Kindad — Etnograafilised monograafiad. II. Tartus, 1927. Rikkalik kogu kindakirju mitmes ja ühevärvitrukis ühes ülevaatliku tekstiga. Hind Kr. 7.50. Pealadu K.ü. „Loodus'e“ juures.

VI. V. Päts — Eesti Ornamentika. Tallinn, 1926. Lillkirjalised mitmevärvitrükis käise- ja tanukirjad (mustrid), vähemal määral ka teisi kirju. Lühike saatesõna. Hind Kr. 10.—, Pealadu K.ü. „Rahvaülikooli“ juures, Tallinnas.

VII. V. Päts — Eesti vöökirjad. Tallinn, 1936. Mitmevärvitrükis tabelid eesti vöökirjadest ilma seletuskirjaga. Hind Kr. 3.—. Pealadu K.ü. „Rahvaülikooli“ juures, Tallinnas.

VIII. Tiiu Kadak — Eesti Ristpitsi mustrid. Tartus, 1937. a. Sisaldab ülevaate eestipärasest tekstiilornamendist.

mentikast ühes ristpiste mustritega Setust, Viljandimaalt ja saartelt. Esitatud on tanu, räti, vöö, teki, kinda ja suka kirjad, kõik mitmevärvitrukis. Hind Kr. 1.95. Müügil kõigis suuremais raamatukauplustes.

IX. Ülevaatluk artikkel rahvarõivast — Eesti Entsüklopeedia köide nr. 6, lk. 1368—1373.

Peale nimetatute veel ilmunud:

Kaks seeriat E. Rahva Muuseumi värvilisi postkaarte eesti rahvarõivaist à kr. 1.50.

Rahvarõiva ja selle üksikosade müügi- ja valmistamiskohti.

Tallinn.

1. M. Alev, Pikk t. 5.
Valmistatakse tellimise peale meesteülikondi kihelkondade järgi.
2. L. Bork, Villardi t. 19—7.
Kõlapitside müük ja tellimiste vastuvõtmine.
3. „Ekstra“ A. Träss, S. Tartu mnt. 12.
Müügil villaseid seelikuriide lõngu, seeliku ja kampsuniriidet.
4. Juhansoo ja Poeg, Rataskaevu 22.
Valmistatakse tellimise peale meesteülikondi kihelkondade järgi.
5. Kangur Friedeman, Pikk t. 7—3.
Kootakse tellimise peale seeliku ja ülikonnariideid.
6. M. Kasansky, Vabadusväljak — Kunstihoone.
Müügil seelikuriideid, võid, pitse, ehteid.
7. „Kodukangad“ — omanik A. Rõuk, Pikk t. 36.
Kootakse tellimise peale seeliku ja ülikonnariideid.
8. O.ü. „Kodukäsitöö“, Harju t. 48.
Müügil valmisrõivaid, käsitelgedel ja vabrikus kootud seeliku, särigi ja kampsuniriideid, peakatteid, võid, pitse, kaaruspaela, ehteid ja muud.
Valmistatakse tellimise peale ülikondi kihelkondade järgi kõigi sinna juurde kuuluvate esemetega.

9. T. L. N. Lõpetajate Ühing, Kuninga t. 2—6.
Tööd ainult tellimise peale.
10. „Malle“, Mundi t. 3.
Müügil valmisrõivaid, käsitelgedel ja vabrikus kootud seeliku, särki ja kampsuniriideid, peakatteid, võid ja pitse. Võetakse vastu tellimisi tervetele ülikondadele kui ka üksikosadele.
11. H. Peterson, Nõmme, Põllu t. 28—3.
Kootakse tellimise peale seeliku, ülikonna ja linast särki.
12. O. Tammeraid, Pärnu mnt. 41.
Ehete kogu ja töökoda. Isiklik vastuvõtt kella 14—15 ja 18—19ni.

Tartu.

1. Estonia Villa ja Riidevabrik, Riia t. 3.
Müügil villaseid seeliku, ülikonna ja vöö lõngu.

2. Firma M. Jänes, Kaubahoov.
Müügil mitmesuguseid rahvarõiva materjale.
3. Helene Pilli, Fortuna t. 32—1.
Vöökuduja.
4. Tartu Naisseltsi Kodukäsitöö, Ülikooli t. 32.
Müügil valmisrõivaid, käsitelgedel ja vabrikus kootud seeliku^s, särgi^s ja kampsuniriideid, peakatteid, võid ja pitse. Võetakse vastu tellimisi tervetele ülikondadele kui ka üksikosadele.
5. Tartu Naisühingu Kutsekool, Kaluri t. 12.
Valmistatakse tellimise peale rahvarõivaid ja nende üksikosi.
6. Villa^s ja riidevärvimistööstus „Ekstra“
A. Träss, Narva t. 49.
Müügil rahvarõiva villaseid seeliku^s ja kampsuniriideid ning seelikuriide lõngu.

Narva.

1. „Kodukäsitöö“, Joala t. 26.
Valmistatakse tellimise peale rahvarõivaid kõigi juurdekuuluvate esemetega.

Pärnu.

1. Käsitööäri H. Reimann, Kaluri t. 41.
Müügil rahvarõiva materjale ja rahvarõiva juurde kuuluvaid üksikosi.
2. Pärnu Linatööstuse A/S, Rääma t. 38.
Müügil vabrikus kootud villaseid seeliku^s ja kampsuniriideid, villaseid seelikuriide lõngu ning eriliselt peent linast särgi^s ja pallapoolse riidet.
Kootakse tellimise peale meeste ülikondade riideid.

Võru.

1. Moe^s ja puduäri A. Kiviranna,
Kreutzvaldi t. 26.
Müügil rahvarõiva materjale ja Võrumaa seelikuid, pihi^s kuid, särke ja tanusid.

Rakvere.

1. Moe ja puduäri N. Eigi, Tallinna t. 48.
Müügil rahvarõiva seeliku ja särgiriidet.

Muhu saar.

1. Muhu ülikondi ja selle üksikosi saab tellida kohapealsest elanikelt. Pöörduda pr. Selma Golubjatnikovi, Muhu kirikla, ja pr. Liina Mundi, Kallaste-Ringa, Muhu Hella-
maa, poole.
-

1.50 / 399B98